

Októberi Emlék.

Ősz volt. Az eső egyhangú szürkésége egyben a lelkünk reménytelenségét is tükrözte. Gerincemben ott bizsergett a harc feszültsége. Ez az ősz 1944 ősze volt. A magyar történelem legreménytelenebb ősze.

Zsomékos nádasával előttem terült el a Tisza árterülete. Szorosabbra húztam sisakom állandzó szíját. Kezem géppisztolyom markolta. Belefűrtam magam a szőna kazalba és szemlélődtem. A láthatár szélén nagy szürkéségbe burkoltan húzódtak a fűzesek. Mögöttük folyt a legmagyarabb folyó, a Tisza.

- A Tisza...- tört föl belőlem az alig hallható sőhaj. Rájő dőbbenéssel ébredtem a valőságra. Hiszen én itt a magyar föld utolsó rőgén állók! Ami előttem terül el, a nádasok és fűzesek, a fehérházú falu a távolban, az már nem a miénk többé. Ott már az ellenség az űr. Félelmetes vad horda dűl most a Tisza partján és ezzel a mindent eltiprő áradattal szemben mi vagyunk a gát.

Meleg bűszkeség futott át rajtam. Távesővemmel végig simogattam a fiúkat. A kakhi kőpenyek sőtétlettek a sártól és a víztől. Az acél sisakok fénylettek a nedvességtől. Embereim hűségesen, egykedvűséggel fekűsznek őreg karabélyaik társaságában a nyirkos árokban. A fasortól a kukoricásig fekszik az első raj. Jől látom őket. Csege Pista most gyűjt rá. Mélyen lehűzödik, hogy előlről ne lássák. A kis fűstfelhőket még a szőja szélin tépi foszlánnya a szél.

Szalmakazalból formált harcálláspontom a második raj területén áll. Itt Perina szakaszvezető a rajparancsnok. Talán űgy tíz méterre fekszik tőlem. Lapul mozdulatlanul. Aki nem ismeri, azt hinné alszik. De a meg-meg rezzenő szempillája elárulja, hogy élesen figyel. Lejjebb a Tisza felé húzódik a harmadik raj. Bal szárnya már a Tiszára támaszkodik.

Esteledik. Egyres sűrűbbé lesz a sőtétség. Csenes a határ. A nagy némaságban élesen hallatszük a Szolnok alatt húzō pāncélosok hernyőtálpainak nyikorgása. Az előttűnk fekvō kōzségből is ide hallatszük egy-egy artikulātlan kiálltás. Ahogy mélyűl a sőtét űgy feszűl meg a figyelem. Minden levél zőrrenés, nád suhogás, kukorica-szār zőrgés gyanus. Az éjszakában gyakori a járőr tevékenység.

Figyelni kell.

Tàvoli dörrenés...egyre erősödô susogàs...reccsenés...akna.

- Megkezdôdött a szerenàd - szôl fel hozzàm lafojtott hangon Perina. A fiûk mélyebber fészkelik be magukat a sàrba. Ekkor màr jönnek is az orosz csomagok szép szabàlyos idôközökben. Megzizzen alattam a szalmakazal amint àtfûrjâk az alacsonyan terítô szilânkok. Hirtelen az országût felô is fellobban egy torkolattûz. Viszonzàsul a mi gépàgyûsaink tûzdelik végig a falû szélit. De a dörrenése túl is tisztàn hallom ôvatos, léptek kôzeledését. Kibiztosítom a gép-pisztolyom.

- A szàzados ûr nivatja a fôhadnagy urat. - hallom kôtési tôrzsôrmester hangját.

- Megyek. - és màr csûszom is le e szalmakazal oldalàn.

- Perina szakaszvezetô vegye àt a parancsnoksàgot. -

- Igenis fôhadnagy ûr. - hangzik a vâlasz. Megindulok a tôrzsôrmester után a mostmàr tôksôtét éjszakàban. Könnyen tàjékozôdom, hiszen tôbb mint tiz napja vagyunk màr itt védôállàsban. Szàzadparancsnokom harcállàspontja az országût mellette fekvô tanyàban van. A tanya udvaràn aknarobbanàs tànyérfoltjai. Az épület egyik szàrnya rom de a félméter vastak vert fal így is jô védelmet nyújt. Az egyetlen fedél alatt állô helységben ég a mécses. Szàzadparancsnokomat a térkép fôlé hajolva találom. Némàn kezet ràzunk. Jôarcû szôke férfi, a szàzadparancsnokom, úgy a harmincas éveit derekàn. Èrett férfi mellettem, a huszonhàrom éves tacskò mellett.

- Te, az a hír érkezett - szôlal meg most kissé rekedtes hangon - hogy a kôzség elôtti kukoricaszàr kûpok valamelyikében egy bajtársunk fekszik. Lehet hogy sebesûlt, lehet, hogy halott. El kell menni érte. -

Elhallgatott. Èrtettem. Ki kell menni a két vonal kôzé. Tudtam, a feladat reàm vâr. Nem volt kicsi a kockàzat. Az oroszok hangszorôja nap nap után bômbólte "Nem ejtûnk foglyot magyar csendôrôk". De ekkor màr ismertem a hàborû kegyetlen tôrvényeit.

- Ki hozta a hirt? - kérdeztem.

- Menyhàrt ôrmester. -

Ismertem a kis kôpcôs, jôviàlis arcû embert. Elsô látàsra senki

sem hitte erről a csupa-kedély emberről, hogy valóban milyen elszánt, kemény katona.

- Hivassd ide Menyhàrtot.-

Pàr percig kellett csak várunk. Menyhàrt feszesen tisztelgett, mikor belépett.

- Menyhàrt, mondja el a fòhadnagy úrnak is.-

- Hát a mult éjjel benn jàrtam a kòzségben. Persze civilben. Ott mesélték, hogy amikor az oroszok rajtaútòttek a kòzségen a csendòrs a kertek alatt menekült. Nagy volt a partizànok túlereje. El is fogták volna õket ha egy òrstag be nem veszi magát az egyik szàrkupba. Onnan aztàn olyan pokoli tûzet zûdített a falu szélire, hogy az oroszok nem tudtak kijònni a házak kòzül. Az òrs elmenekült de nem tudjuk hol vannak. Azt meg senki se tudja, hogy mi lett annak az egynek a sorsa. Lehet, hogy csak sebesült... -

- Értem. Megbízhatò egyéntòl hallotta? -

- Tòbben is mondták. Osztàn mind magyarok. - tette hozzá kissé rosszallò hangon, hogy kételkedni merek egy magyar ember szavàba.

- Hány napja ennek? -

- Vagy tíz...- mondotta Menyhàrt már sokkal halkabban mert érezte, hogy az idò nagyban értelmetlenné teszi a vállalkozást. Bennem is ott kavargott a kérdés; „Van értelme kockàztatni két harc képes katona életét azért a már minden valószínùség szerint halott emberért?” De a szégyen megtiltotta, hogy hangosan kimondjam. Hát az a bajtárs akkor kérdezte-e, hogy van-e értelme az ònfelàllozàsának? Lelkemre vehetem-e, hogy ha még ott fekszik sebesulten, hogy meg ne kíséreljünk segíteni neki? Màr nem volt semmi kétségem többé.

-Kikkel megyünk Menyhàrt? - kérdeztem. Igyekeztem olyan kòzòmbòsséget szìnlelni, mintha csak egy dunaparti sétàròl lenne szò.

- Barta tizedes és Gulyàs òrvezetò vállalkoztak. -

- Éjjél után kettò a legalkalmasabb idò. -szòlt bele a beszélgetésünkbe a százaparancsnok. - Addigra elcsendesedik a járòrozés. Addig itt pihenhettek. -

Bizony az a két és fél òra várakozàs minden volt, csak nem pihenés. De legalàbb szàrz helyen voltam és a nyirkossàg kiszàradt a

köpenyemből. Ez is valami, gondoltam. Bizony, az oktoberi éjszaka hidege hamar bemászik a bőrünk alá, ha nedves ruha van rajtunk. Lassan telt az idő de végre csak eljött a két óra. Felcihelődzködünk és kiléptünk a holdvilágos éj csillagos kupolája alá. Most sokért nem adtam volna, ha felhős lett volna az éj és ködbeburkolt a határ.

Diákkorom romantikus indán történeteivel elevenedtek föl bennem, mikor negyed magammal elkezdtem előre küszni az út árkában. Lassan elült az izgalom. Helyét egy elszánt hangulat vette át. Minden érzékünk figyelt. Kevés küszés, sok megállás, hallgatódzás. Az óram világító számlapján figyeltem az idő múlását. Úgy háromnegyed óra telt el lassú előre lopakodással, mikor Menyhárt megfogta a karom. Némán mutatott ki a szántásba, jelezve, hogy itt már ki kell küsznünk a letarolt kukoricásba. A másik két társunknak suttogva megparancsoltam, hogy maradjanak az árokban és ha kell tűzzel fedezzenek bennünket. Menyhárt meg én befürtük magunkat a barázdába. Csak most láttam, hogy ez a kis köpcős ember milyen zajtalanul és fűrgén mozog. A falu széle már itt fehérlett előttünk a holdfényben. Még a szuszogásomat is igyekeztem visszafojtani. Hirtelen föl-tornyosult előttem a szárkúp. Mire odaértem Menyhárt már ott lapult az árnyékban.

Soha el nem feledhető kép tárult elém; a haború szomorú csendélete. Egy kiborított lőszeres láda, szétszört hűvelyek, két elnémult karabély között egy halott. A bal arca hiányzott. Célzás közben érte a találat. Nem volt időnk sokat szuszogni. Már is indultunk vissza mert vészesen közeledett a virradat. Az elesettet két kezénél fogva húztuk magunk után az árokig. Ott a két pihent bajtárs vette át ezt a szomorú tisztet.

Négy óra tájban léptük át a saját vonalunkat. Itt egy romépület védelmében tudtam először a zseblámpa fényénél szemügyre venni a halottat. A nagy roncsolás ellenére is felismertem a magyar paraszti arc jellegzetes vonásait. Elolvastam a zubbonyába bevarrt névcédulát:

- Lovass István csendőr őrmester. Töszeg-i órs.-

A nagy zivatar elmúlt. A Szójet katonák számára hősi emlékműveket emeltek Magyarországon. Úgy érzem itt volna az ideje, hogy a Lovas István csendőr is megkapja az őt megillető megtiszteltetést.